

8.9.2023

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Lausuntopyyntö: Kutsu valiokunnan asiantuntijakuulemiseen 8.9.2023

ASIAN TAUSTA

Kuuleminen koskee lakiesitysluonnosta

- vammaispalvelulain (675/2023) ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi

LAUSUNTO

- Uuden vammaispalvelulain valmistelu on kestänyt hyvin pitkään usean eri hallituksen aikana. Valmistelutyö on ollut perusteellista sekä sisältänyt monien erilaisten intressien yhteensovittamista. Lain valmistelutyö on aloitettu jo kymmenen vuotta sitten työryhmässä, jossa edustettuina olivat laajasti eri vammaisryhmät (ml. laajat kuulemiset).
- Uuden vammaispalvelulain yhtenä keskeisenä päämääränä on vammaisten yhdenvertaisuuden (vrt. Perustuslaki 6§ ja Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista SopS 26 ja 27/2016 "Vammaissopimus") turvaaminen keskeisenä ihmisoikeutena. Voimaantuloa puoltaa myös Vammaissopimuksen mukaisen YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean 2022 Suomelle antama huomautus ja suositus voimassa olevan lainsäädännön muuttamiseksi¹. Lain voimaantulon siirtämisestä ns. viime metreillä onkin täten punnittava sitä vasten, minkälaisia lisäviiveitä ja seurauksia voimaantulon siirto ja hyväksytyn lakitekstin "avaaminen" aiheuttaa verrattuna jo pitkään odotetun ja tarpeellisen uuden lain voimaantuloon ajallaan.
- Lain voimaantulon siirron valmistelussa ei ole ministeriötasolla noudatettu Säädösvalmistelun kuulemisoppaan (VN periaatepäätös 4.2.2016) kohdan 1.9 mukaista lausuntoaikaa. Lausunnoille annettu aika oli ajoitettu keskelle yleistä kesälomakautta, 3.7. – 11.8.2023. Kireä valmisteluajataulu on johtanut siihen, että tieto lain voimaantulon mahdollisesta siirtymisestä saadaan ehkä aivan viime hetkellä ennen 1.10.2023. Tätä ei voida pitää mitenkään kohtuullisena erityisesti palvelujen käyttäjinä olevien vammaisten henkilöiden kannalta, eikä myöskään palvelujen järjestäjien (hyvinvointialueet) hallinnon toteuttamisen ja ennakkoinnin näkökulmasta. Asia tulee aiheuttamaan vaikeuksia sekä hallinnon että käytännön työn tasoilla.

¹ Komitean ratkaisu CRPD/C/26/D/46/2018

- Vammaispalvelulain voimaantulon siirto ei ole aivan välttämätöntä uuden vammaispalvelulain soveltamiseksi aiottuun tarkoitukseensa.
 - Uuteen vammaispalvelulakiin nykyisellään kirjoitettu soveltamisala (2§ 1. mom.) on yhdessä muualta laista (2§ 2. mom.) ja sen valmisteluaineistosta (HE 191/2022 vp s. 163) ilmenevän lain toissijaisuuden periaatteen kanssa riittävän selkeä lain mukaisten palveluiden kohdentamiseen niitä tarvitseville vammaisille henkilöille tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Rajatapauksissa ja tulkintakysymyksissä lain tulkintaohjeena toimivat monet muut keskeiset dokumentit ja ohjausmekanismit kuten sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus StVM 52/2022 vp, STM:n, Valviran ja Avien ohjaus sekä laillisuusvalvojien näkemykset.
- Ensiarvoisen tärkeänä on säilyttää vammaisuuden määritelmä laissa sellaisena, että perusteena on aidosti Vammaissopimuksen mukaisesti henkilön suhde ympäröivään yhteiskuntaan, ts. yksilöllinen palveluiden tarve, ei erillinen diagnoosi tai vammaisuuden asteen (keinotekoinen/teoreettinen) määrittely. Ikääntyneitä (laajana väestöryhmänä) koskevat lähtökohtaisesti omat säädöksensä, jotka kuuluvat sosiaalihuollon alaan ja sitä koskevan lainsäädännön piiriin; tässä yhteydessä on nimenomaisesti huomioitava uuteen vammaispalvelulakiin ja sen valmisteluaineistoon kirjattu toissijaisuuden periaate.
- Vaihtoehtona lain voimaantulon siirtämiselle on mahdollista, että uuden vammaispalvelulain soveltamisesta ikääntyneeseen väestöön ja sen suhteesta sosiaalihuoltolain mukaisiin ikääntyneiden palveluihin annetaan ministeriötason ohjausta lainkäytön/-soveltamisen harmonisoimiseksi hyvinvointialueilla. Tällä voidaan hallita pelättyjä (lisä)kustannusvaikutuksia. Kokonaisharkinnan perusteella tämä lähestymistapa on lain voimaantulon siirtämistä parempi toimintamalli.
- Satakunnan hyvinvointialueen vammaisneuvostolta saatu perusteltu näkemys on, että uuden vammaispalvelulain voimaantuloa ei tulisi enää siirtää 1.10.2023 myöhemmäksi. Uusi laki tuo voimaan tullessaan vammaisten asemaan kaivattuja parannuksia vanhaan lakiin verrattuna. Lain voimaantulon lykkääntyminen on omiaan aiheuttamaan ahdistusta ja epätietoisuutta sitä eniten tarvitsevien henkilöiden keskuudessa. Osaltani yhdyn tähän vammaisneuvoston näkemykseen.

Helsingissä 8.9.2023

Kirsi Varhila
Hyvinvointialuejohtaja
Satakunnan hyvinvointialue